

UOT 81

CƏMLİYİN FORMAL İDENTİFİKASIYASI VƏ ONUN SEMANTİK ŞƏRHİ

Sevinc NAMƏTOVA*

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 1 avqust 2020; çapa qəbul edilmişdir: 29 avqust 2020; online-da çap edilmişdir: 30 sentyabr 2021.

Received: 1 August, 2020; accepted: 29th of August r, 2020; published online: 30th of September 2021

Açar sözlər: *cəmlilik kateqoriyası, cəmliyin formal göstəriciləri, cəmliyin semantik şərhı, semantik fərdiləşdirmə, cəmliyin demarkasiya hüdudları, referens semantika*

Giriş

Mübtədə və xəbər arasında olan say və ya cəmlilik balansı əsasən sintaktik və ya morfoloji funksiya hesab edilsə də, onların müxtəlif dillərdə işarələnməsi fərqli strategiyalara malikdir. Bu mövzu həm də bu sahədə tədqiqatların müxtəlifliyi və polemikanın çoxsahəliliyi ilə seçilir. Lakin bu tədqiqatlar problemin həllini daha da zənginləşdirsə də, bu yanaşmalarda bəzən ziddiyyətli və hətta əks mülahizələr də meydana gəlməkdədir. Məhz bu səbəbdən cəmliyin konseptual sistemi bütün dillər üçün hələ də sonadək işlənilib hazırlanmamışdır.

Problemin digər tərəfi isə Belə bir sistemə ehtiyac varmı? sualının cavabı ilə əlaqədardır. Cəmliyin təsvirinə dair bir sıra elmi və nəzəri mənbələrdə (2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10) bu məsələ müxtəlif aspektlərdən müzakirə olunsa da, problem hələ də öz köklü həllini tapmamışdır. ABŞ alimi Esther Jane Woodun bu sahədəki elmi araşdırması xüsusilə diqqəti çəkir. O öz tədqiqatında [8] dilçi alimlərin dillərarası nümunələrini induktiv və deduktiv yolla ümumiləşdirməklə, analitik və ya nəzəri məlumat bazası yaratmağa nail olmuşdur. Belə ki, bu vaxt o dillərarası qrammatik strategiyaları işə salmış, onlar yaramadığı halda isə, semantikanın göründüyündən daha çox təsir imkanlarına malik olmasını ya ayrıca göstərmiş, ya da onun cəmlilik kateqoriyası yarada biləcək xüsusiyyətlərini fərdi hallarla izah etməyə çalışmışdır. Bu zaman o hesab edir ki, bu həm də isimlərin semantik xüsusiyyətlərini və onların cümlələrdə özünəməxsus davranışlarını hesablamaq üçün faydalıdır.

Sonradan ABŞ-a köçən ingilis dilçi xanım alim, Londonun Queen Mary Universitetinin professoru Hagit Borer özünün ikicildlik *In Name Only Structuring Sense*, tədqiqat əsərində digər bir yanaşmada (2005) qeyd etmişdir ki, ümumiyyətlə dillərdə bütün isimlər leksik səviyyədə kütlədir və *say/kütlə* fərqi yalnız sintaktik səviyyədə mövcuddur; yəni, bir isim yalnız görünəndə sayılır. Sintaktik konfigurasiyada isə o, tamamlayıcı kimi - *təsnifatçı C (Classifier)/Cəmlilik Markerı PM (Plurality/Marker)* nisbətində proqnozlaşdırıla bilər. Yəni o öz fikirlərini ingilis dilində sayıla bilən və kütlə bildirən isimlər üzərində cəmləşdirmişdir. Məsələn, a wine/wines, a love/loves, a salt/salts (say mənasında) – şərab / şərablər, sevgi / sevgilər, duz / duzlar və ya: There is a dog/stone/chicken on the floor (kütlə mənasında) Döşəmədə it / daş / toyuq (kütlə mənasında) vardır. (15, p.43). Göründüyü kimi, bu yanaşmalarda sosiolinqvistik faktorlar cəmlilik paradigmasının izah olunmasında baza rolunu oynayır.

Skalyarlıq – həcm, sıxlıq, sürət, enerji, kütlə və zamanı böyüklük tamamilə təsvir

* doktorant, Xəzər Universiteti
e-mail: mahmudovasevinc828@gmail.com

olunan fiziki bir kəmiyyət, *vektorallıq* isə güc və sürət kimi istiqamətə malik olan kəmiyyətlər adlanır. Yeom Jae-Il (Hongik University-Taiwan) qeyd edir ki, Skalyar İmplikasiyalar yerli təsirləri də ehtiva edən qlobal kontekstə malikdir (15, p.27).

Biz hesab edirik ki, cəmliyin formal göstəriciləri və onun semantik şərhı dillərin qrammatik xüsusiyyətlərindən asılı olaraq, fərqli şəkildə verilə bilər. Nominal olaraq cəmlik qrammatik fərqlərin bir hissəsini müxtəlif yollarla işarələyir: isimlər və ya feillər üçün çoxluq (və ya təklik) morfoloqları, determinantları fərqli şəkildə istifadə edildikdə, bu müxtəlif təsnifatların meydana gəlməsinə yol açır, yəni say və ya çoxluq öz əksini əsasən sintaksis və morfoloqlıyada tapmışdır; odur ki, məhz bu baxımdan isimlərin semantik xüsusiyyətlərinin sanki cəmliklə o qədər də əlaqəsi olmaması görüntüsü yaranmışdır. Lakin faktik olaraq cəmliyin formal göstəricilərinin şərh olunmasında semantika heç də cəmliyin digər qrammatik xüsusiyyətlərindən geri qalmır. Odur ki, professor Fəxrəddin Veysəlli doğru olaraq, müasir dilçiliyin inkişafından danışıarkən onu koqnitiv psixoloqlıyanın bir hissəsi hesab edir (3, s. 186).

1. Cəmliyin semantik xüsusiyyətləri

İrəli sürdüyümüz nəzəri müddəalardan biri də ondan ibarətdir ki, əgər semantik xüsusiyyətlər cəmliyin yaranmasında mühümdürsə və ya onu daha dolğun ifadə edə bilirsə, deməli, o fərdiləşdirməyə əsaslanmalıdır. Bu mənada ingilis və Azərbaycan dillərində cəmliyi daha ümumi şəkildə iki qrupda təfsir etmək olar. 1. Ayrı-ayrılıqda baş verən fərdi hadisələrə əsaslanan cəmlik; 2. Ayrı-ayrılıqda baş verən fərdi hadisələrə əsaslanmayan cəmlik fenomenləri. Başqa sözlə desək, sözlərin cəmliyi ehtiva etməsi üçün onlar məkan baxımından digər varlıqlardan ayrılmalı, məkan və zaman oxlarında müəyyən edilmiş müstəqil xüsusiyyətlərə malik olmamalıdır. Angelika Kratzer (University of Massachusetts Amherst – ABŞ) qeyd edir: Bütün bunlarda hadisələrin (events) rolu nədir? Barry Schein və Peter Lasersohn-un bünövrəsini qoyduqları cəmliyə yanaşmanın bu metodu (event method) çoxluğun semantikasında fərdi hadisələrin böyük rol oynadığını (12, p. 1) göstərmişdir. Bu yanaşma hadisələr arasında mətndə verilməsə belə, gizlin sürətdə mövcud olan dəyişənlərin müəyyən miqdar istifadə edilməsinə dair semantik nəzəriyyələri nəzərdə tutur. Bunlar adverbial yardımçı ifadələri, semantik bağlayıcıları, perseptiv qavrayışları, tematik münasibətləri, nominalizasiya olunan sözləri (xüsusilə, sifət və feillər, yaranan isimləri, məsələn, interfere-interference, study-studied, determined və sair) və Aktionsart (fəaliyyət növü) da daxil olmaqla müxtəlif dil problemlərinə tətbiq edilən ifadələri əhatə edir. Lakin təəssüf ki, belə dil hadisələrinə əsaslanan cəmliyin və ya çoxluğun yaranmasına dair dilçi alimlər arasında hələ də fikir ayrılıqları mövcuddur. Məsələn daha da mürəkkəbləşdirən cəhət həm də onunla bağlıdır ki, bu nəzəriyyələrdə ifadə olunan çoxluq fenomenləri, hadisələrə əsaslanmayan (non-event based) təhlilləri də getdikcə çoxalmaqladadır. Bəhs etdiyimiz hadisələrin hamısı hadisəsiz (non-eventual) analizlər üçün kiçik və ya o qədər də kiçik olmayan konseptual problemlər təqdim edir. Buna görə də, çoxluqlar üçün semantik hadisə ən azı reallıq üçün yaxşı bir səbəb ola bilər. Deməli, burada sözlərin qrammatik xüsusiyyəti o qədər də mühüm hesab edilmir, onların məkanı və ya spontan yertutarlığı əlavə fərdiləşdirmə, çalar, fərqlilik, insanlarla qarşılıqlı əlaqədə yeni və fərdi semantik xüsusiyyətlər yaradır.

Semantik fərdiləşdirmə

Digər tərəfdən, fərdiləşdirmə cəmliyə təsir edən mühüm xüsusiyyət hesab edilsə də, nəzərə almaq lazımdır ki, bu zaman semantik xüsusiyyətləri əks etdirən morfo-sintaktik nümunələr eyni olmaya da bilər. Bu tədqiqatda biz müxtəlif aspektlərdə cəmliyin semantik xüsusiyyətlərdən necə təsirləndiyini – cəmliyin göstəricisini, işarəsini, işarəsiz rəqəmlə ehtiva edilməsini, fərdi hallarda təkliyin necə dəyişdiyini göstərməyə çalışacağıq.

Bildiyimiz kimi, qrammatika dillərdən asılı olaraq fərqli nümunələr yaratmağa qabil olsa da, cəmlilik əsas etibarilə sintaksis və morfologiyada öz əksini tapmışdır. Bununla birgə, son zamanlar ədəbiyyatda cəmliyin isimlərin semantik xüsusiyyətlərindən asılılığı məsələləri daha geniş müzakirə olunmaqdadır. Quineyə (1960) görə, cəmliyin sintaktik ifadəsi fərdiləşdirmə ilə sıx əlaqədardır, yəni bu xüsusiyyət obyektləri digər varlıqlardan ayırmaq və onların zaman-məkan mənsubiyyətini yəqinləşdirmək üçün mühümdür. Fərdiləşdirilmiş halları nəzərə almasaq, cəmliyin semantik ifadəsini müəyyənləşdirmək çətin olardı. Yəni dil istifadəçilərinin ünsiyyət qurmaq üçün nitq mənalərini hansı yolla və necə qavramalarına dair yol xəritəsi mövcud olmasa belə (bu, dilçilikdə indiyədək ən çətin problemlərdən biri sayılır), təklif və cəmlilik arasındakı fərqin semantik təbiəti və çoxluğun təfsiri yenə də müəyyən çətinliklər yarada bilər (9, s. 57). Deməli, ünsiyyətin koqnitiv mexanizmini bir kənara qoysaq, cəmliyin bir sıra semantik növlərinin olduğunun şahidi oluruq; yəni cəmliyin özü hər bir fərdi hallara görə bir-birindən fərqlənən üsul və vasitələrdən ibarətdir. Məhz elə bu səbəbdən çoxluq anlayışı semantik baxımdan çox işlənmiş sahələr sırasındadır (14, s. 267).

Cəmliyin ingilis və Azərbaycan dillərində semantik ifadəsinin bir yolu, landscapes-mənzərələr, vehicles-maşınlar kimi misallarda onların konkret bir əşyanı göstərməyərək, həmin sinfə aid olan çoxluğu ifadə etməsidir. Bu misallarda onlar öz sinfinə dair cəmlilik ifadə edən isimlərdir. Söhbət yalnız s cəmlilik şəkilçisindən getmir. Digər bir halda isə, bu semantik vahidlik fikrin intensivlik bildirən vasitələri ilə, məsələn, again and again - təkrar-təkrar, from time to time - zaman-zaman, now and then - vaxtdan-vaxta, ölçü bildirən vasitələrlə - hundred years - yüz illərlə, cazibədar gözəllikləri göstərən sözlərin sıralanması ilə - lakes, valleys, forests - göllər, dərələr, meşələr və sair kimi və eləcə də, sair semantik vasitələrdə öz əksini tapa bilər. Lakin qeyd olunmalıdır ki, bütün bu semantik imkanlar (indiki halda adverbial ifadələrin) cəmliyin ingilis və Azərbaycan dillərində leksikləşdirilməsi hesab edilir. Belə olan halda, hesab edirik ki, leksika və semantika arasında dayanan zaman və məkan kateqoriyası önə çəkilməli, yəni bu hallarda semantik miqyasın həddindən artıq olan zaman və məkan imkanları cəmlilik paradoksmasının leksikləşdirilməsinə xidmət etməsi nəzərə alınmalıdır. Bu vəziyyət leksik və semantik demarkasiya xətlərinin nə qədər zərif olduğunu göstərir. Belə nəticəyə gəlmək olar ki, cəmliyin formal göstəriciləri və onların semantik şərh, qarşılaşdırılan dillərdə spesifik cəmlilik göstəriciləri, qəribə olsa da, eyniyyət təşkil edir.

Cəmliyin demarkasiya hədləri

Biz hesab edirik ki, cəmlilik paradoksmasına formal, leksik, cümlə, diskurs və dialoq semantikaları arasında olan demarkasiya hədləri baxımından yanaşsaq, daha düzgün olardı, çünki, artıq qeyd etdiyimiz kimi, fərdiləşdirmə olmadan, hər bir üsulun zaman və məkan çərçivələri müəyyən edilmədən onların üzərinə ucdantutma ümumilik etiketlərinin asılması yanlışlığa gətirib çıxarardı.

Məlumdur ki, biz təbii dildən tez-tez dünya həqiqətlərinin necə olduğunu söyləmək üçün istifadə edirik və bu zaman biz yalnız bir həqiqəti deyil, bununla bağlı kifayət qədər seçilən və aktual hesab etdiyimiz dünyadakı digər şeylərə də formal olaraq müraciət etmiş oluruq. Bəzi hallarda bu formal dilçilikdə azərbaycanlı professor Əfqan Abdullayevin də qeyd etdiyi kimi, aktual üzvlənmə (1, s. 27) və ya həmin zaman və məkan üçün etibarlı olan məna kontekstində şərh olunur. Formal və ya referens semantikada təbii dildə cəmlilik ifadələrinin mənası həmin sözün məhz elə həmin istinad zamanı oynadığı rol üzərindədir. Məsələn, *Such beauty of nature fascinated everone there* (ing.), *Bu gözəllik orada (olanların) hamını heyran etdi cümləsini təhlil edərkən:*

1. Gözəlliyin ümumi anlayış kimi individual mənalərinin həmin belə gözəllikdə olmayan xüsusiyyətlərə də şamil olunması qaçılmazdır;

2. Belə gözəllik = həmin yerin gözəlliyi + ümumiyyətlə gözəlliyin ehtiva etdiyi digər mənalara + gözəlliyə xidmət edən həmin yerdə digər referens şeylər və hadisələr nəzərdə tutulur;

3. Hamını sözü formal olaraq cəmlik şəkilçisi olmadan belə leksik və semantik baxımdan topluluq bildirir; odur ki, bu söz kontekstual olaraq, işarələnməmiş cəmlik bildirir;

4. Orada olanların qiymətləndirdiyi fərdi gözəllikdən başqa, gözəlliyin bütün semantik referent qrupu kimi dərk edilir.

Göründüyü kimi, təkcə bir cümlədə cəmliyin formal semantika baxımından onun fərdiləşdirilmədən leksikalizasiya kimi elan edilməsi düzgün hesab edilmir. İtalyan dilçisi, Harvard Universitetinin (ABŞ) professoru Chierchia Gennaro (1953) semantik dinamizmi cəmliyin təyin olunmasında mühüm amil hesab etmişdir. Belə ki, o nominal olaraq cəmliyin ifadəsinin qrammatik prinsiplərlə təyin olunmasına baxmayaraq, kanonik kütlə isimlərinin kütlə kimi istifadə olunma meyilinin güclü olduğunu da iddia edirdi. Bunlara maddələr üçün isimlər, yəni təbiətini dəyişdirmədən birləşdirilə və ya parçalana bilən maddi aqreqatlar daxildir. Daha spesifik olaraq, bunlara maye (məsələn, su, pivə), pasta (xəmir, gil), mineral (məsələn, qızıl) və müxtəlif materialları (məsələn, taxta, bürünc, qum) bildirən isimlər daxildir (5, p. 57). Bu misallarda diqqəti çəkən mühüm məsələ, onlarda məkan-zaman xüsusiyyətinin olmaması və bu xüsusiyyətin saymağı çətinləşdirməsi səbəbindən bu qrupa daxil edilən isimlərin daha çox kütləvi sayma fərqiyyətinə imkan verməsi həm ingilis, həm də azərbaycan dillərində kütlə bildirən isimlər kimi təsnif edilməsidir.

İngilis mənşəli avstraliyalı dilçi professor Keith Allan 1977-ci ildə öz doktorluq dissertasiyasında ingilis dilində ismi birləşmələrin təklif və cəmlik paradimalarını belə təsvir etmişdir: Beləliklə, təklif və çoxluğun öyrənilməsi qrammatika və praqmatikanın bir hissəsini təşkil etməlidir (11, s. II). O belə hesab edir ki, cəmlik və təklif insanlar və ya qruplar arasında formal harmoniyayı təşkil etmək və birgəlik bildirən isimləri təsvir etmək üçün insanlar tək və ya təkliflərdən istifadə etməli olur. Bu bir tərəfdən ünsiyyətə xidmət etdiyindən praqmatik ünsiyyətdən irəli gəlir (səthi yanaşma), digər halda isə təkliflərin çoxlu növlərini yaratdığı üçün isə struktur qrammatikasının predmetinə çevrilir.

Nəticə

Beləliklə, cəmliyin istər sintaktik və morfoloji, istərsə də formal semantik referans yolları ilə ifadə edilməsi öz spesifik xüsusiyyətləri ilə seçilir. Müasir dilçilik üçün qarşılaşdırılan dillərin cəmliyinin formal identifikasiyası və onun şərhı artıq linqvistik problem çərçivəsindən çıxaraq fənlərarası bir mövzuya çevrilməkdədir. Odur ki, bu problemlə indi dilçilərlə birgə, sosiolinqvistlər, biheviyristlər antropoloq və filosoflar, riyaziyyatçılar və digər elm sahəsində çalışanlar da intensiv surətdə məşğul olurlar. Biz hesab edirik ki, yaxın onilliklərdə bu problem daha çox ümumdisiplinar bir obyektə çevriləcəkdir.

Gələcəkdə bu mövzu ilə bağlı olaraq, cəmliyin həm ayrıca, həm də qarşılaşdırılan dillərdə konseptual mənzərəsini işləmək üçün morfoloji, sintaktik və semantik seqmentlərin səfərbər olunması və ayrılıqda sistemli təhlillərin fərdiləşdirilmiş hadisələr üzərində aparılan təhlillərə yönəldilməsi daha böyük aktual hesab ediləcəkdir.

ƏDƏBİYYAT

Azərbaycanlı dilində:

1. Abdullayev Ə. Aktual üzvlənmə və mətn. Bakı: Xəzər Universitetinin nəşriyyatı, 1998, c. 190.
2. Vəliyeva N. Comparative Typology of the Modern English, Russian and Azerbaijani Language. Belgrade, Serbia, June, 2019, p.471.
3. Veysəlli F.Y. Dilçiliyin əsasları, 2 cildə. Bakı: Mütərcim, 2013, c.417.

Rus dilində:

4. Блох М.Я. Теоретическая грамматика английского языка. Учебник. Для студентов филол. фак. ун-тов и фак. англ. яз. педвузов. М.: Высшая школа, 1983, с 383.
5. Владимир Д.А. Типология языков и проблема методического прогнозирования, Москва: Высшая школа, 1989, с. 158.
6. Выхрыстюк М.С. Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание, Ханты-Мансийск, 2016, с 162.

İngilis dilində:

7. Chicherchia G. Plurality of mass nouns and the notion of semantic parameter, in Susan Rothstein, (ed.) Bar-Ilan University, Ramat Gan, Israel. Book Events and Grammar, Springer Science+Business Media Dordrecht, Studies in Linguistics and Philosophy, Volume 70, 1998, pp. 53-103.
8. Esther J.W. The Semantic Typology of Pluractionality, Dissertations, Department of Linguistics. University of California, Digital Library, USA, 2007, p.290 .
9. Hofherr P.C. Verbal plurality and event plurality, Sommerschule Typologie, Leipzig 15 Aug - 5 Sept 2010, p. 121.
10. Kwak Eun-Joo: Cross-Linguistic Evidence for Semantic Countability. Journal of Universal Language vol. 15, no. 2, September 2014, pp. 55-76. See: (https://www.researchgate.net/publication/314023886_Cross-Linguistic_Evidence_for_Semantic_Countability)
11. Keith A. Singularity and plurality in English noun phrases: A study in Gramma and Pragmatics, doktorluq dissertasiyası, Böyük Britaniya, Edinburq Universiteti, 1977, p. 404.
12. Kratzer A. On the Plurality of Verbs, University of Massachusetts Amherst, Research Gate, April 2012, pp. 1-41. (https://www.researchgate.net/publication/265047874_On_the_Plurality_of_Verbs)
13. Ning Z.N. The morphological expression of plurality and pluractionality in Mandarin, Lingua, Elsevier, Volume 165, Part A, October 2015, pp. 1-27.
14. Nouwen R. Plurality, in Book Formal Semantics Cambridge Handbook of Semantics, Cambridge University Press, 2016. pp. 267-284.
15. One-Soon Her, Yun-Ru Chen. Unification of Numeral Classifiers and Plural Markers: Empirical Facts and Implications, 27th Pacific Asia Conference on Language, Information, and Computation. Proceedings of a meeting held 21-24 November 2013, Taipei, Taiwan, vol.1. pp. 37-46.

Summary

Sevinj Nametova

Formal identification of plurality and its semantic interpretation

This article discusses the questions related to plurality in English and Azerbaijani languages and the characteristics of various approaches and interpretations to their formal identification as semantic.

According to researchers there exist a number of different approaches, (evolutionary, lexical, structural, morphological, semantic, etc.) methods to the formal interpretation of plurality in English and Azerbaijani languages. When we compare the ways of formation plurality we may face with some similarities and differences. However, the methods of plurality formation and their identification can somehow be interpreted by the situational analyses. Such kind of multifacetedness very often leads to confusion among the linguists when they emphasize its one aspect, for example, grammatical, while forgetting the semantic surfaces. Besides, although the typological classification of plurality in comparative linguistics has taken much wider discussions among the scholars, it has not come to the end yet in terms of identification this paradigm's demarcation limits, especially, the time-spatial effects which are related to the context. The article tries to compare various stands of linguists on these stands and pretends that although singularity and plurality mainly belong to morphological function, various semantic references may also serve as contextual or textual plurality.

The article states that, one way to express the plurality in English and Azerbaijani is connected with semantic context. In another case, this semantic unity is expressed by means of expressing the intensity of thought, for example, again and again, from time to time, now and then, from time to time, by means of measurement - hundred years - hundreds of years, then the expressions of charming beauties as lakes, valleys, forests where apart from these mainities we can also assume more than which are inherent for their semantic meaning. However, it should be noted that all these semantic possibilities (in this case adverbial expressions) are considered to be lexicalized to express plurality in English and Azerbaijani languages. In this case, we believe that the category of time and space, which stands between lexical and semantic surfaces, should be highlighted. It means that, in these cases, the excessive time and space capabilities of the semantic scale serve to lexicalize the paradigm of plurality.

Key words: *plural category, formal indicators of plural, semantic interpretation of plural, semantic individualization, demarcation limits of plural, reference semantics*

Резюме

Севиндж Наметова

Формальная идентификация множественности и ее семантическая интерпретация

В данной статье обсуждаются вопросы, связанные с множественностью в английском и азербайджанском языках, а также характеристики различных подходов и интерпретаций к их формальной семантической идентификации.

По мнению исследователей, существуют ряд различных подходов (эволюционных, лексических, структурных, морфологических, семантических и др.) к формальной интерпретации множественности в английском и азербайджанском языках. Когда мы сопоставляем способы образования множественности, мы можем столкнуться с некоторыми сходствами и различиями. Однако путем ситуационного анализа можно как-то интерпретировать способы формирования и идентификации множественности. Такая многогранность очень часто приводит лингвистов в путаницу когда они подчеркивают один ее аспект, например, грамматический, при этом забывая семантические поверхности. Кроме того, хотя типологическая классификация множественности в сравнительной лингвистике вызвала гораздо более широкие дискуссии среди ученых. Кроме этого, вопросы вокруг проблематики еще не исчерпаны и нам предстоит отвечать на вопросы связанных с демаркационной линией этой парадигмы, особенно, с их пространственно-временными эффектами, связанными с их контекстом. В статье делается попытка сопоставить различные позиции лингвистов и, хотя считается неоспоримым что единственность и множественность в основном относятся к морфологической функции, а различные семантические референции могут также служить контекстуальной множественностью.

В статье говорится, что один из способов выражения множественности в английском и азербайджанском языках связан с семантическим контекстом. В другом случае это семантическое единство выражается посредством выражения интенсивности мысли, например, снова и снова, время от времени, временами, посредством измерения - сотни лет, посредством выражений очаровательных красот в виде озер, долин, лесов, где, помимо этих общих черт, мы можем предположить и нечто большее, чем то, что присуще их семантическому значению. Однако следует отметить, что все эти семантические возможности (в данном случае наречия) считаются лексикализованными для выражения множественности в английском и азербайджанском языках. В этом случае мы считаем, что следует выделить категорию времени и пространства, стоящую между лексической и

семантической поверхностями. Это означает, что в этих случаях чрезмерные пространственно-временные возможности семантической шкалы служат для лексикализации парадигмы множественности.

Ключевые слова: *категория множественного числа, формальные индикаторы множественного числа, семантическая интерпретация множественного числа, семантическая индивидуализация, демаркационные границы множественного числа, референтная семантика*

Redaksiya heyətinin üzvü fil.ü.f.d.,dos. Rzayeva Sevdə Ramiz qızının rəyi əsasında çapa məsləhət görülmüşdür.